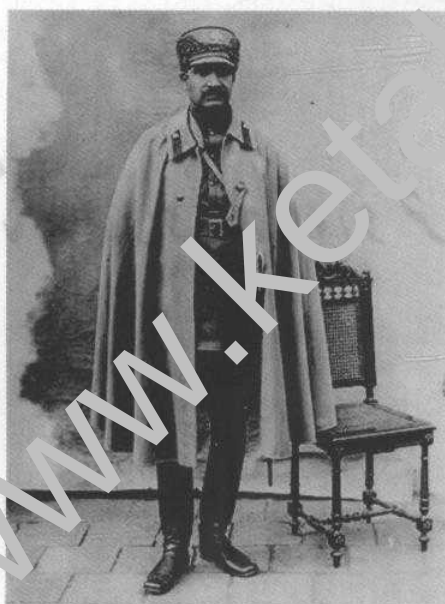

جمهوری رضا خان

نگارنده:

غلامرضا نظری

سرشناسه	نظری، غلامرضا، ۱۳۴۲ -
عنوان و نام پدیدآور	جمهوری رضاخان/ گردآورنده غلامرضا نظری.
مشخصات نشر	کرج: پاینگان، ۱۳۹۵.
مشخصات ظاهری	۲۱۶ ص.
شابک	978-600-7657-15-7
وضعیت فهرست نویسی	فیا
یادداشت	کتابنامه: ص. ۲۰۹ - ۲۱۶. همچنین به صورت زیرنویس.
موضوع	رضا پهلوی، شاه ایران، ۱۲۵۷ - ۱۳۲۳.
موضوع	Reza Pahlavi, King of Iran
موضوع	ایران -- تاریخ -- کودتای ۱۲۹۹
موضوع	Iran -- History -- Coup d'etat of 1921
موضوع	ایران -- تاریخ -- پهلوی، ۱۳۰۴ - ۱۳۲۰
موضوع	Iran -- History -- Pahlavi, 1925 - 1941
رده بندی کنگره	DSR۱۴۸۸/ن۶۴ج۸ ۱۳۹۵
رده بندی دیویی	۹۵۵/۰۸۲۲۰۹۲
شماره کتابشناسی ملی	۴۵۱۴۵۱۱

نام کتاب: جمهوری رضاخان

مؤلف: غلامرضا نظری

انتشارات: پایندگان

تیراژ: ۱۰۰۰ جلد

ویرایش و صفحه آرایی: علیرضا جراح ۰۹۱۵۳۳۳۳۲۸۵

ویراستار: محمدرضا دهقان آزاد

طراح جلد: محمدمحمدیان

تاریخ چاپ: ۱۳۹۵ ج ۱ (۱)

چاپ و صحافی: نشانه

قطع: وزیری

تعداد صفحه: ۲۱۶

قیمت: ۲۰۰۰۰ تومان

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۷۶۵۷-۱۵-۷

« فهرست مطالب »

عنوان

صفحه

دییاجه ۷

بخش نخست : اوضاع ایران از کودتا تا نخست وزیری رضاخان

گفتار یکم: اوضاع ایران در آستانه کودتای ۱۲۹۹ خورشیدی ۱۳

گفتار دوم: کودتای ۱۲۹۹ خورشیدی ۲۱

گفتار سوم : داوری در ره کودتا ۳۴

گفتار چهارم: نخست وزیری رضاءالدین طباطبایی ۴۱

گفتار پنجم: نخست وزیری اول قوام السلطنه ۵۴

گفتار ششم: نخست وزیری اول مشیرالدوله ۶۴

گفتار هفتم: نخست وزیری دوم قوام السلطنه ۶۸

گفتار هشتم: نخست وزیری مستوفی الممالک ۷۶

گفتار نهم: نخست وزیری دوم مشیرالدوله ۸۲

بخش دوم : اوضاع ایران از نخست وزیری سردار سپه تا جمهوری

گفتار یکم: نخست وزیری سردار سپه ۸۹

گفتار دوم: جمهوری خواهی ۱۰۴

گفتار سوم: شکست جمهوری ۱۲۹

گفتار چهارم: سردار سپه و جمهوری ۱۳۶

۱۴۷ گفتار پنجم: هواداران جمهوری

۱۵۹ گفتار ششم: مخالفان جمهوری

بخش سوم: اوضاع ایران از شکست جمهوری

۱۸۸ گفتار یکم: قهر کردن سردار سپه و رفتن به رودهن

۱۹۷ گفتار دوم: نباست مذهبی سردار سپه بعد از شکست جمهوری

۲۰۱ گفتار سوم: هارس و جمهوری رضاخان

۲۰۴ نتیجه

۲۰۹ منابع

پژوهش تاریخ معاصر ایران به علل شرایط ویژه خود کاری سخت و توان فرساست؛ زیرا بسیاری از رخدادهای تاریخ معاصر در پرده ابهام باقی مانده است و برخی از رخدادهای این دوره هنوز به روشنایی کشانیده نشده است.

سقوط دودمان قاجار و روی کار آمدن رضاشاه پهلوی است که رخدادی شگفت در تاریخ معاصر ایران است. بر آمدن رضا شاه از سربازی تا پادشاهی را تاریخ نگاران دوره پهلوی از بازیهای شگفت روزگار و تقدیر تاریخ و او را همچون یک قهرمان تاریخی و نجات دهنده ایران ستایش نموده‌اند. عده‌ای دیگر به علت راه نداشتن به دستگاه حکومتی و یا سر از آن کمتر به چابلوسی پرداخته ولی به قدرت رسیدن او را نوع مثبتی از دیکتاتوری ایرانی می‌دانند. دسته‌ای دیگر انگلستان را عامل به قدرت رساندن رضاخان می‌دانند. با وجود ناتی و فرصت طلبی او را نادیده می‌گیرند. درباره این گونه تاریخ نگارها می‌توان گفت «تاریخ، عبارت است از شرح وقایعی که هرگز آن طور که نوشته شده، اتفاق نیفتاده است، به قلم کسانی که هرگز آن وقایع را ندیده‌اند».

بر آمدن رضا خان در صحنه سیاسی ایران نه اتفاق بود، نه صرفاً خواست یک قدرت خارجی، رضاخان زاینده‌ی شرایط و اوضاع نابسامان سیاسی-اجتماعی ایران بود که وی با کردارانی خود از این اوضاع استفاده نمود و با توجه به اوضاع نابسامان سیاسی و اجتماعی ایران ایجاد یک حکومت قوی و نیرومند به عنوان یک ضرورت تاریخی مطرح بوده که با انحلال رژیم قاجاریه به تحقق می‌پیوندد.

به هنگام تحصیل در دانشگاه فردوسی مشهد در سال ۱۳۷۲ موضوع پایان نامه‌ام

را جمهوری و تغییر سلطنت قاجار به پهلوی انتخاب نمودم که با نمره ۱۹ دفاع شد. پس از گذشت ۱۸ سال، قسمت نخست پایان نامه (جمهوری) به صورت کتاب حاضر در آمد.

جمهوری بر خلاف باور بسیاری از تاریخ نگاران معاصر که آن را به اشاره انگلیسی‌ها می‌دانند، ابتکار فردی و فرصت طلبی و موقع شناسی رضاخان سردار سپه برای تغییر سلطنت قاجار در ایران است. انگلیسی‌ها در آن برهه از زمان با ایجاد جمهوری در ایران موافق نبودند زیرا انگلیسی‌ها برای مقابله با شوروی و کمونیسم حفظ رژیم سلطنتی را با دولت نیرومندی در ایران تشویق می‌نمودند و انگلیسی‌ها در جمهوری دخالتی نکردند. به انتظار نتیجه‌ی آن ایستادند تا این که به علت مخالفت روحانیون و بازاریها که جمهوری را ضد دین می‌دانستند، جمهوری شکست یافت.

رضاخان از شرایط تاریخی آن زمان برای رسیدن به قدرت استفاده نمود و راه را برای رسیدن به سلطنت هموار ساخت چه برای وی را به سلطنت رساند؟ نخست او از هواداری شخصی ژنرال آبرونساید فرموده نیره نای انگلیسی در شمال ایران و پشتیبانی پیوسته سرپرسی لورن وزیرمختار انگلیس در تهران برخوردار بود. دوم این که او حریفی همچون احمد شاه که پرورده‌ی یک دربار آلوده به رشوت و پارتی‌بازی و در نزد ملت از ننگین‌ترین دوره‌ی تاریخی بود. سوم این که ظهور شوروی و سیالیستی در ۱۹۱۷ میلادی خطری بزرگ برای جهان سرمایه‌داری و انگلیس بود و انگلیس برای مقابله با شوروی ایران را قوی می‌خواست و سردار سپه از جمله کسانی بود که می‌توانست این هدف انگلیس را در ایجاد ایرانی نیرومند یاری کند. چهارم این که ملی‌گرایی در آن روزگار کشش بسیار داشت و سرکوب نیروهای گریز از مرکز همانند خان‌ها و فئودال‌ها پایگاهی استوار به رضاخان بخشد و حمایت برخی از

روزنامه نگاران را در ایجاد کشوری یک پارچه و ملی بدست آورد.

کودتا و اقدامات رضاخان خطر تجزیه ایران را از بین برد و ایرانیان همگی هدفشان ایجاد کشوری مستقل و یکپارچه بود و همین عامل سبب شد تا رهبران مذهبی، روشنفکران و بازرگانان و نمایندگان مردم در مجلس طرفدار حکومت مرکزی مقتدر گردند و رضاخان با استفاده از شرایط و اوضاع ویژه ایران، دولت نیرومندی را بوجود آورد و ایران را از خطر تجزیه نجات داد و با موقع شناسی گام به گام و از طریق قانونی در مجلس اسب سلطنت ایران را برای خود زین نمود و نظام سلطنتی دیکتاتوری پهلوی آپی بری کرد. به طور خلاصه نظر عبدالله مستوفی درباره رضا خان نمایانگر هوش و موقع شناسی رضاخان در استفاده از شرایط برای رسیدن به سلطنت است. «نادر شاه اسرار پس از تصرف دهلی دختر محمدشاه گورکانی را برای پسرش نصرالله خواستگاری نمود. وزیر هندی گفت ما تا هفت پشت داماد را در قباله ازدواج می نویسیم! نادر گفت: بنویس، نصرالله پسر نادر، نادر پسر شمشیر، شمشیر پسر شمشیر، و شمشیر پسر شمشیر و ...» اما در این میان رضا شاه ... رضا «پسر هوش و حافظه و فراست و حاضر جوابی، پسر پشتکار و محنت و حوصله، پسر شهامت و علو همت و بلند نظری، پسر وطن پرستی و دوری از بیگانگان با ... تنفر، پسر اخذ و طمع و حرص، پسر بی دینی تا حد حمله به دیانت، اگر این را پدر آخری در شجره اخلاقی او نبود، بهترین پادشاه ایران به شمار می آمد ولی اگر این دو پدر را نمی داشت، نمی توانست ایران آن روزی را جمع و جور کند.»

در زمان مجلس پنجم ۱۳۰۲ خورشیدی رضاخان سردار سپه به نخست وزیری ایران رسید و انتخابات مجلس پنجم نیز رو به پایان بود با دخالت نظامی ها در انتخابات مجلس اکثر نمایندگان هوادار رضا خان سردار سپه به مجلس پنجم راه

یافتند. مجلس پنجم در غیاب شاه و با حضور محمد حسن میرزا (ولیعهد) در بهارستان افتتاح شد.

اکثریت نمایندگان مجلس که عضو فراکسیون تجدد به رهبری محمد تدین و جبهه سوسیالیست‌ها به رهبری سلیمان میرزا بودند با کابینه سردار سپه موافقت داشتند و شعار جمهوری خواهی را یدک می‌کشیدند. رضاخان و هوادارانش با طرح شعار جمهوری در صدد انقراض سلسله قاجار بودند. رضاخان در صدد بود همانند آتاتورک در ترکیه، مقام ریاست جمهور ایران را بدست آورد. طرح جایگزین شدن جمهوری به جای سلطنت قاجاران با تبلیغات فراوان تقدیم مجلس پنجم شد. اقلیت مجلس پنجم به رهبری مدرس با جمهوری مخالفت کردند. مخالفان جمهوری با فراخواندن جمعی از بازاریان، روحانیون و آزادی خواهان و راه اندازی تظاهرات مردمی با جمهوری مخالفت کردند و آن را خلاف اسلام دانستند. تیر خلاصی را بر مغز جمهوری خواهی رضاخان مجلس و بارانش شلیک کردند. مدرس در مجلس با اعتبار نامه‌های افراد خوشنام نیز مخالفت کرد تا جشن جمهوری در عید نوروز برگزار نگردد. از همه مهمتر سیلی بر مدرس و مخالفت موتمن الملک (رئیس مجلس) که صحنه زد و خورد نظامیان با مردم را جلوی درب مجلس شاهد بود، سبب شد تا رضاخان را از طریق مجلس تهدید به عزل نماید. پا در میانی بنیاد دولت آبادی سبب آرام شدن رضاخان و آشتی کنان او با رئیس مجلس گردید و بلوا آرام شد. رضاخان با مسافرت به قم و دیدار مراجع قم از جمهوری خواهی صرف نظر نمود.

در بحث جمهوری با توجه به منابع دست یکم و اسناد، سیاست انگلستان ایجاد دولتی قوی است تا امنیت ایجاد کند و سدی محکم در برابر نفوذ افکار کمونیستی شوروی در ایران باشد. در همین راستا انگلیسی‌ها سکوت می‌کنند تا اگر جمهوری

پیروز شد، دولت نیرومندی ایجاد گردد و منافع آنان تأمین گردد. اما جمهوری برای استعمارگر پیر مشکل آفرین می‌شد، زیرا آنان نظام سلطنت موروثی را با توجه به فرهنگ و اقلیم ایران مفیدتر می‌دانستند و به همین دلیل پس از شکست جمهوری از تلاش رضاخان برای ایجاد نظام سلطنتی هواداری نمودند. نکته بسیار مهم این است که امام خمینی^(ه) ضمن ستایش از قدرت و شجاعت سید حسن مدرس از مخالفت وی با جمهوری انتقاد می‌کند زیرا شکست جمهوری سبب ایجاد نظام سلطنتی پهلوی گردید. مدت ۵۰ سال به درازا کشیده شد. کتاب نوشتن جان کندن است و کتاب خواندن جاز. پروردگار خوانندگان کاستی های این کتاب را گوشزد نمایند تا با دیده منت در چاپ های بعدی در اصلاح آن بکوشم.